

Justiitsministeerium

Eesti Naisteühenduste Ümarlaua arvamus Karistusseadustiku muudatuste (nn nõusolekuseaduse) väljatöötamiskavatsuse kohta

20.01.2025

Täname võimaluse eest oma seisukohti esitada.

Oleme tähelepanelikult jälginud valitsuse koalitsioonileppes seatud eesmärgi – viia Eesti seadusandlus Istanbuli konventsiooniga vastavusse – täitmist ja arutanud Eesti Naisteühenduste Ümarlaua liikmesorganisatsioonide esindajatega korduvalt nn nõusolekuseadusega seonduvat.

2024. aasta kevadel Justiitsministeeriumi avaldatud analüüsi kohaselt ootasime, et koostatakse eelnõu väljatöötamiskavatsus (VTK), kus pakutakse välja erinevad variandid, milliseid seksuaalse enesemääramisega seotud KarS-i sätteid ja kuidas muuta, et oleks võimalik sisulisemalt analüüsida erinevate valikute võimalikke tagajärgi.

Praegu on VTKs küsitud arvamust vaid selle kohta, kas valida EI-mudel või JAH-mudel.

Eesti Naisteühenduste Ümarlaua hinnangul sobiks Eestile pigem EI-mudel. Nagu on kirjas ka VTKs, on see mudel koos lisatingimustega meil juba täna sisuliselt kasutusel. Leiame, et see on ühiskonnale arusaadavam ja meie seaduste Istanbuli konventsiooniga täielikult vastavusse viimine oleks seetõttu oluliselt lihtsam.

Oma aruteludes oleme leidnud, et seksuaalsuhteks EI ütlemine või oma vastumeelsuse kehakeeles väljendamine on tänases Eestis enamiku naiste jaoks loomulikum, meie kultuuriruumile omasem. Loomulikuks peetakse ka seda, et vaikimine, välja arvatud abitusseisundis vaikimine, tähendab nõusolekut.

EI-mudeli kriitikana on eelkõige välja toodud ohuolukorras tekkivat tardumusreaktsiooni, mis välistab igasuguse vastuhakkamise, kuid sellised olukorrad on juba praegu Eestis käsitletavad abitusseisundina ning seega karistatavad.

Toetame EI-mudelit ka seetõttu, et meie hinnangul on EI nii sõnaliselt kui kehakeeles väljendatuna tunduvalt selgemini mõistetav vastaspoolele.

Nagu on näidanud [Taani kogemus](#), kus kehtib nõusoleku väljendamine JAH-mudel, pole ka mitu aastat peale seaduse vastuvõtmist paljudele selge, kuidas mõista mittesõnaliselt väljendatud nõusolekut, samas kui enamik inimesi eelistab väljendada nõusolekut mittesõnaliselt. Samuti on nii mehed kui naised mures võimalike valesüüdistuste pärast.

Arvestada tuleb, et vägistamise mõiste muutmine puudutab absoluutselt kõiki seksuaalselt aktiivseid inimesi Eestis, mitte ainult VTKs loetletud sihtgruppe, seetõttu peab välja töötatavates seadusemuudatustes väga täpselt ja kõigile inimestele arusaadavalt kirjeldama, mis on tulevikus keelatud ja mis on lubatud.

Vägistamist ehk sunni või jõuga seksuaalvahekorda astumist peetakse meie ühiskonnas praegu väga rängaks kuriteoks. Vägistamise mõistet kavatakse nüüd oluliselt laiendada. Et tegemist on riigi sekkumisega äärmiselt intiimsesse elusfääri, on ülimalt oluline, kuidas täpselt kavatakse seksuaalset enesemääramist puudutavad seadusemuudatused sõnastada ja milliseid karistusmäärasid rakendada.

Alles erinevate sõnastusvariantide võrdlemisel saaks analüüsida muudatuste võimalikke mõjusid erinevatele sihtgruppidele.

Praegu on VTKs mõjudena välja toodud eelkõige Justiitsministeeriumi korraldatud kaasamiskohtumiste käigus ning samuti Praxise väga väikese valimiga uuringus kõlanud väited, rõhutades seejuures tuntavalt JAH-mudeli eelseid. Seejuures on peetud vajalikuks eraldi sõnumina välja tuua, et justiitsminister isiklikult toetab JAH-mudelit, mis on otsene mõjutus.

Loodame, et seaduseelnõu väljatöötamisel koostatakse mõjuanalüüs, kus muuhulgas on käsitletud ka muudatuste mõju nii meestele kui naistele, eri vanuses ja eri kultuuritaustaga inimestele jt gruppidele, arvestades seejuures ka viimasel ajal levinud tendentsi noorte meeste ja naiste väärtushinnangute üha suuremast lahkumisest, millele on tähelepanu juhtinud nt Praxis.

Negatiivsete mõjude võimaluse korral tuleks ette näha neid leevendavad meetmed.

Mõjuanalüüsis tuleb kindlasti välja arvestada ka konkreetsete muudatustega kaasnevad kulud nii riigiasutustele kui kohalikele omavalitsustele ja näha ette nende katteallikad riigieelarves. Seaduse vastuvõtmisel tuleb valitsusel need kulud ka reaalselt katta, halvendamata üldiste kärpete tingimustes sellega teiste haavatavate sihtgruppide kaitset.

Nagu meie esindajad Justiitsministeeriumi kaasamiskohtumisel on korduvalt rõhutanud, vajavad seadusemuudatused põhjalikku lahtiselgitamist ja tutvustamist kõigile Eesti elanikele, seetõttu tuleks muudatuste jõustumiseks ette näha pikem aeg. Arvestada tuleb, et tegemist on oluliste muudatustega, mis puudutavad inimesi sõltumata vanusest. Seetõttu ei piisa teavituse suunamisest vaid noortele.

Et seksuaalvägivalda ja igasugust muud vägivalda ennetada ja kujundada ühiskonnas vastastikusel hoolivusel ja austusel põhinevat suhtluskultuuri, oleks karistusseadustiku muutmise asemel tunduvalt olulisem kiiresti viia koolidesse põhjalik suhteõpetus.

Teiseks aitaks seksuaalvägivalda oluliselt vähendada alaealistele netiporno kättesaadavuse piiramine. Selline vägivald saab meie hinnangul tuge just pornograafiast, kust paljud tänapäeva noored, eelkõige poisid, aga ka tüdrukud, omandavad oma peamise ettekujutuse seksuaalsusest.

Loodame, et Justiitsministeerium arvestab meie mõtteid nõusolekuseaduse eelnõu koostamisel ja edasi minnakse Eestis juba tuttava EI-mudeliga.

Lugupidamisega

Harda Roosna, ENÜ eesistuja

Eha Reitelmann, ENÜ peasekretär